

LBRIS

We know  
books

MIRCEA ELIADE

# La țigănci nuvele fantastice

Prefață de Giovanni Casadio  
Referințe critice de Oana Soare  
Fișă biobibliografică de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta seriei „Mircea Eliade, Proza fantastică postbelică”: Mădălina Pricop  
Imaginea copertei I: Vincent van Gogh, *Terasa cafelei noaptea*, 1888,  
detaliu

Redactor: Ioana Marcu

Tehnoredactare: Ecaterina Pîslă

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**  
**ELIADE, MIRCEA**

**La țigănci: nuvele fantastice** / Mircea Eliade; pref. de Giovanni Casadio; ref. critice de Oana Soare; fișă biobibliografică de Lucian Pricop – Ed. a I-a – București: Cartex 2000, 2021

ISBN 978-973-104-991-5

I. Casadio, Giovanni (pref.)

II. Soare, Oana

III. Pricop, Lucian

821.135.1

© Sorin Alexandrescu și David Brent

© Cartex 2000 pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- [www.edituracartex.ro](http://www.edituracartex.ro)
- e-mail: [comenzi@edituracartex.ro](mailto:comenzi@edituracartex.ro)
- e-mail: [comanda.cartex@gmail.com](mailto:comanda.cartex@gmail.com)
- O.P. 4, C.P. 184, București

**CUPRINS**

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| <i>Când povestirea e ca un dans:</i>                   |     |
| <i>Mircea Eliade, proza fantastică 1946-1959</i> ..... | 7   |
| <i>Fișă biobibliografică</i> .....                     | 44  |
| <i>Referințe critice</i> .....                         | 51  |
| <i>Notă asupra ediției</i> .....                       | 61  |
| <br>Un om mare .....                                   | 65  |
| Douăsprezece mii de capete de vite .....               | 90  |
| Fata căpitanului .....                                 | 104 |
| Ghicitor în pietre .....                               | 125 |
| La țigănci .....                                       | 154 |
| O fotografie veche de paisprezece ani... ..            | 193 |

## Notă asupra ediției -

*La țigănci. Nuvele fantastice* este primul volum publicat în seria: „Mircea Eliade. Proza fantastică postbelică“. Organizarea acestei serii respectă alegerile făcute de Eliade în momentul publicării volumelor antume.

Vor fi șapte volume ordonate cronologic în funcție de prima lor publicare: *La țigănci (Un om mare, Douăsprezece mii de capete de vite, Fata căpitanului, Ghicitor în pietre, La țigănci, O fotografie veche de paisprezece ani)*, imprimat în 1963, *Pe strada Mântuleasa*, din 1968, *În curte la Dionis (Les Trois Grâces, Șanțurile, Ivan, Uniforme de general, Incognito la Buchenwald..., În curte la Dionis)*, din 1977, *Tinerete fără de tinerețe (Tinerete fără de tinerețe, Pelerina, Podul, Adio!...)*, *Nouăsprezece trandafiri*, din 1980 și *Dayan (Dayan și La umbra unui crin)*. Acest ultim volum a fost astfel publicat în mai multe limbi: germană (1984), japoneză (1986), poloneză (1990) etc.

Pentru acest prim volum din serie, am reprodus textele ediției: Mircea Eliade, *Proza fantastică*, II-III, ediție și postfață de Eugen Simion, cu un cuvânt înainte al autorului, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992, tipărită în colaborare cu revista *Caiete critice*.

Pentru a verifica unele vocabule și organizări topice din ediția de referință am apelat la volumul: *La țigănci și alte povestiri*, introducere de Sorin Alexandrescu, Editura pentru Literatură, București, 1969, precum și la volumul: *În curte la Dionis*, cu un

cuvânt înainte al autorului, postfață de Eugen Simion, Editura Cartea Românească, București, 1981.

La revizuirea textului am aplicat regulile ortografiei actuale, păstrând integral structurile lexicale și discursive ale prozei lui Mircea Eliade.

L.P.

## La ȣigănci nuvele fantastice

## UN OM MARE

Pe Eugen Cucoaneș îl cunoscusem încă din primele clase de liceu, dar nu ne împrietenisem niciodată. În Universitate îi pierdusem urma. Aflasem doar că se înscrișese la Politehnică. Întâlnindu-l o dată întâmplător într-o tutungerie, câțiva ani mai târziu, îmi spusese că își luase diploma și dobândise un post, neașteptat de bine retribuit, într-un oraș din Ardeal. Nu l-am mai văzut de atunci. Care nu mi-a fost deci mirarea când, într-un amurg peste măsură de trist din iulie 1933, mă trezesc cu el intrând în camera mea de lucru. Firește, l-am recunoscut îndată, dar mi s-a părut schimbat; chiar acei cinci, șase ani, care trecuseră de la ultima noastră întâlnire, nu dădeau cu totul seama de neașteptata schimbare a înfățișării lui.

— Știi că am început să cresc! Îmi mărturisi el brusc, înainte de a fi avut timpul de a-i pune vreo întrebare. Întâi nu mi-a venit să cred, dar m-am măsurat și m-am convins că așa e: de vreo săptămână am crescut enorm. Poate șase, șapte centimetri... Eram cu Lenora pe stradă și am observat deodată amândoi. Și azi-dimineață, diferența era și mai mare...

Străbătea în glasul lui o ușoară neliniște. Și nu-și găsea locul; când așezându-se pe speteaza unui fotoliu, când pornind de la un capăt la altul al biroului, plimbându-se nervos, cu mâinile la spate. Am observat că nu știa cum să-și mai ascundă mâinile și am înțeles: manșetele îi ieșeau exagerat în afară, oricât se trudea el să-și tragă neconținut mâneca hainei.

– Trebuie să le trimit pe toate la croitor, să le dea drumul, vorbi el surprinzându-mi privirile.

Încercai să-l liniștesc, amintindu-i că în liceu se tot plângea că va rămâne scund. Mă întrerupse din nou.

– Dacă aş fi crescut şi eu ca oamenii, într-un an, doi... Dar așa, în câteva zile!... Ce să-ți spun, a început să-mi fie frică. Tare mi-e teamă să nu fie o boală a oaselor...

Şi pentru că vedea că nu ştiu ce să-i spun, schimbă vorba:

– Am trecut pe la tine așa, într-o doară, să văd dacă n-ai plecat cumva în vacanță... Căci, ştii, am fost mutat la Bucureşti şi suntem mai mult sau mai puţin vecini. Eu mi-am găsit un mic apartament pe strada Lucaci...

Mi-a lăsat numărul casei şi mi-a spus orele când îl pot găsi. Apoi mi-a strâns mâna şi a plecat.

Uşor de închipuit nedumerirea mea în toată săptămâna aceea. Nu era medic prieten pe care să nu-l caut şi căruia să nu-i povestesc cazul lui Cucoaneş. Cum era de aşteptat, el însuşi se dusesse a doua zi la un specialist în tuberculoză osoasă, să-şi facă examenele necesare. Tot ce a putut afla a fost că, deocamdată, nu e vorba de tuberculoză osoasă, ci de un fenomen, cum se exprimase doctorul, macranthropic, cunoscut, se înţelege, în analele medicinei, dar, de data aceasta, cu un ritm cu totul neobişnuit. Într-adevăr, neobişnuit: căci, vizitându-l pe Cucoaneş, a treia zi înainte de cină, oră când îmi spusese că-l găsesc negreşit acasă, m-am speriat intrând în odaie; prietenul meu mă întrecea acum cu cel puţin cincisprezece centimetri. Şi crescuse cu totul proporţionat; devenise, cum se spune, un bărbat înalt şi bine făcut. Hainele i se potriveau atât de prost, încât de ruşine Cucoaneş îşi scosese vestonul şi îmbrăcase un halat de baie, căruia îi descusese şi-i lungise mânecile. Şi zadarnic îşi lăsase pantalonii să-i atârne; abia îi ajungeau până deasupra gleznei, iar când se așeza pe scaun, i se ridicau simțitor, dându-i un aer mizer de om sărman în hainele altuia.

– Ei, ce vești?! întrebai cu jumătate de glas, ca să rup tăcerea care se prelungea în neştire. Ce spune doctorul?

– Macranthropie! răspunse cu o stranie linişte Cucoaneş.

– Splendid! exclamai. Asta înseamnă că ai să ajungi un „om mare“... Nici nu e așa de rău!...

– Ai cam ales rău momentul, dacă ai voit să faci o glumă, mă întrerupse Cucoaneş.

Apoi se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe. Văzându-mă că-mi scot pachetul să-mi aprind o țigară, se apropie şi îmi ceru şi el una.

– Dar de când ai început să fumezi? întrebai, ca să spun ceva.

– Uite acum... Poate că mi-o face bine...

Țigara aceea, în orice caz, nu i-a făcut bine şi a azvârlit-o după câteva fumuri, pe care nu ştia cum să le înghită fără să se înece. Dar, puţine minute în urmă, mi-a cerut o a doua țigară, şi pe aceasta a fumat-o până la carton, cu neîndemânare, dar înversunat.

– M-am măsurat înainte de a veni tu, începu deodată Cucoaneş cu o obosită nedumerire în glas. Uite aici, la uşa asta. Şi, de azi-dimineaţă de la 9, am crescut mai bine de un centimetru. Înţelegi ce înseamnă asta?! Cresc văzând cu ochii!...

– Poate mănânci prea mult, încercai eu o timidă consolare. Sau poate că mănânci feluri care îţi sunt interzise. Probabil că trebuie să eviţi calciul...

– Şi calciul, şi fierul, şi vitamina B, şi cam toate celelalte vitamine, toate îmi sunt interzise, izbucni Cucoaneş. N-am mâncat nimic de aseară în afară de o felie de pâine uscată şi un ceai cu puţin zahăr. Ca să nu-mi mai bat capul cu regimul, am suprimat toate felurile. Le-am suprimat, pur şi simplu...

– Ei şi?! îl întrebai, văzându-l că tace deodată.

– Mor de foame! Îmi vine ameţală de foame, dar de crescut, cresc înainte, cresc mereu, creşte-mi-ar numele de nu s-ar mai auzi!...

Începeam să mă simt de prisos.

– Am să mai trec să te văd, îi spusei întinzându-i mâna.

Am venit de atunci în fiecare seară. În faţa casei lui începu să se adune, încă de a treia zi, grupuri de curioşi, căci se

aflase de strania lui boală, și aproape nimeni nu voia să creadă decât văzând cu proprii lui ochi. Cum prietenul meu nu mai ieșea din casă, curiosii se mulțumeau cu veștile șoptite de vecini. Singurele informații le putea da bucătăreasa, dar fiecare le amplifica după măsura imaginației lui.

– Ei, cum stăm? îl întrebai, două seri în urmă, intrând în camera de dormit a lui Cucoaneș.

– Azi-dimineață, doi metri și doi; la prânz, doi și cinci; astă-seară, doi și opt!...

– Imposibil! exclamai.

– Nimic nu-i imposibil în natură, rosti Cucoaneș cu o falsă cordialitate. Pentru mama-natură, nimic nu-i imposibil! Ia privește!...

Și sărind brusc din pat își întinse cât putu brațele în fața mea, răsturnând capul pe spate, ca și cum ar fi vrut să imite o monștruoașă paiată. Mi-am ascuns cum am putut surpriza. Cucoaneș părea parcă mai mare chiar decât cei doi metri și opt centimetri pe care mi-i anunțase.

– Este, cum se spune, un caz unic nu numai în analele medicinei, adăugă el pe același ton debil sardonice, ci unic chiar pentru capacitatea de înțelegere a științei moderne. Profesorul pretinde că posed o glandă dispărută în pleistocen, o glandă pe care mamiferele doar ar fi încercat-o și apoi, zice el, ar fi abandonat-o pentru că mai mult le încurca. Cred și eu că le încurca!...

Avea în glas o mocnită disperare. Desfăcu un nou pachet de țigări și se trânti în pat, încovrigându-se ca să poată încăpea întreg.

– M-au chemat toată ziua la facultate, m-au chemat la clinică să-mi facă o nouă radiografie, m-a chemat profesorul chiar acum, pe seară, la cabinetul lui, pentru un nou examen... Nu m-am dus. Ce sens ar mai avea? Nu mai mă pot ajuta cu nimic. Recunosc, îi interesează cazul meu, dar mi-e cu desăvârșire indiferent ce-i interesează pe ei. Pentru progresul științei, mi-au spus. Mi-e perfect indiferent progresul sau regresul științei. Pe mine mă interesează un singur lucru: *să mă vindec!* Și văd că nu pot...

– De unde știi?! îl întrerupsei. De abia au început cercetările. Tu singur recunoșteai adineaori că e vorba de un caz unic în analele medicinei. Nu ți se poate găsi leacul de la o zi la alta.

– În ce mă privește, dacă nu l-au găsit până acum, ar putea să nici nu-l mai găsească. Pentru că tot nu mai sunt om în rândul oamenilor, cu doi metri și opt centimetri. Asta, acum un ceas. Leacul lor, dacă-l vor găsi și mi-l vor trimite mâine-dimineață, m-ar opri la peste doi metri și cincisprezece. Nu mai mă interesează. Nu mai mă interesează dacă nu mă voi mai putea plimba niciodată alături de Lenora pe stradă!...

Brusc începu să plângă. Ținea încă țigara între buze, când începuse să plângă; la început doar câteva lacrimi, apoi ochii îi clipiră sub șiroaie și fața i se umezi toată.

– Să stai aici, în pat, să știi că acum o săptămână ședeai tot aici, în același pat, și că în săptămâna aceasta s-a întâmplat un lucru pe care nu-l înțelegi, pe care nu-l înțelege nimeni, care te scoate din rândul oamenilor și-ți interzice să te mai plimbi pe stradă cu femeia pe care o iubești; pur și simplu îți interzice să te plimbi pe stradă cu ea, să ieși cu ea în lume, pentru că nu vrei s-o faci ridicolă... Nimic nu s-a schimbat, în aparență, niciun dezastru, nicio moarte, și totuși acum suntem despărțiți, *trebuie* să ne despărțim, pur și simplu, pentru că *nu se poate altfel!*... E îngrozitor!...

Simțeam că orice consolare ar fi fost de prisos și tăcui, privind în pământ. Dar deodată, ca și cum i-ar fi fost rușine de slăbiciunea lui, Cucoaneș izbucni în râs și-și trosni degetele. Mi se părea că râsul lui e cu totul schimbat, începând să nu mai semene a râs omenesc, căpătase o rezonanță ciudată, de copac care trosnește, de pădure îndoită de vânt. Continuai să tac, prins de presimțiri funeste.

– Dar cea mai amuzantă e povestea cu gazetarii, rosti Cucoaneș cu un zâmbet. Întâi m-am supărat pe profesor, pentru că de la el s-au aflat toate. Dar acum mi-a trecut supărarea. Fiecare își face meseria, așa cum l-a lăsat Dumnezeu. În fond, și reporterul

e om, și el trebuie să trăiască, așa cum trăim și noi, inginerii. Dar e amuzant cum au pătruns aici, la mine, ca să mă măsoare...

De fapt, întâmplarea nu era chiar atât de hazlie pe cât se silea Cucoaneș să o judece. Aflându-se de macranthropia lui extraordinară, gazetarii îl așteptau la clinică și la facultate ca să-l fotografieze, dar medicii îl ascundeau întotdeauna, pe cât puteau. Până ce doi dintre reporteri au izbutit să pătrundă în apartamentul lui, dându-se drept asistenții profesorului, veniți cu rezultatele ultimei radiografii, și l-au fotografiat. Evident, Cucoaneș a avut destul timp ca să le spargă aparatele și să-i prăvălească pe scări în jos.

– Îmi pare rău acum, că și ei, săracii, sunt oameni nevoiași și le-am luat pâinea de la gură. Dar am să-i despăgubesc. Am să le trimit banii la redacție. Tot nu mai am ce face cu ei acum...

Într-adevăr, după câte îmi spunea, aproape că nu mai avea ce face cu banii. Nu mânca mai nimic și parcă și foamea începuse să-l lase. După o ceașcă de ceai, se simțea sătul o zi întreagă. Iar hainele, zadarnic și-ar fi comandat, pentru că o săptămână în urmă nu l-ar mai fi încăput. Se hotărâse să poarte un fel de halat enorm, pe care și-l potrivise cu ajutorul unui croitor de cartier și care cel puțin îl acoperea. Nimeni nu avea voie să intre la el în cameră în afară de Lenora, de mine și de profesor. Înțelesei, după agitația care îl cuprinsese câteva minute în urmă, că logodnica lui trebuia să sosească și mă retrăsei.

În seara următoare, grupul de curioși se mai rărise. Ploua cu găleata. Doar câțiva reporteri, adăpostindu-se în fața gangului, se încăpățâneau să aștepte. Îl găsii mai liniștit decât îl lăsasem, așezat de-a curmezișul patului și fumând.

– Ei? întrebai eu. Cum te mai simți?

– Ce-ai spus?... Vorbește mai tare!... Parcă am început să nici nu mai aud bine...

– Întrebam cum te mai simți, repetai eu, apropiindu-mă și ridicând glasul.

– Destul de bine... Doi metri douăzeci și trei... Dar asta a fost cam de mulțisor... Nu mai mă măsoar!...

Și, după o scurtă pauză, adăugă încet:

– S-a sfârșit cu mine, mă, băiatule!...

Vorbea cu destulă liniște, dar parcă împăcarea asta îl dorea și mai profund. Figura începuse să i se schimbe. Nu puteam preciza ce s-a schimbat, pentru că proporțiile se păstrasera întocmai, dar începea să nu mai fie el însuși. Observai asta privindu-i lung capul și aveam impresia că-l văd printr-o lupă; era întocmai așa cum îl cunoșteam de ani de zile, și totuși nu mai era el.

– Ai zis ceva? întrebă brusc. Te-am rugat să vorbești mai tare. Parcă aud din ce în ce mai prost...

– Te întrebam ce mai spune doctorul...

Prietenul meu mă privi cu mirare, apoi izbucni într-un râs amar:

– Spune că ar trebui să intru la el în clinică.

– Poate că e o idee bună, adăugai fără convingere. Să stai neconținut sub controlul lor.

– Vorbește, dragă, mai tare! izbucni enervat.

Repetai, aproape strigând, fiecare cuvânt.

– Eu nu știu ce-i asta cu mine, rosti el îngândurat. Nu înțeleg de ce aud din ce în ce mai prost...

– Ar fi trebuit să întreb pe profesor, spusei apăsând pe fiecare cuvânt. De când ți se pare că nu mai auzi?...

– De azi-noapte... Și e curios, că aud totuși *altceva*, aud unele sunete foarte bine... Adică, nici nu știu dacă sunt sunete... În sfârșit, aud *alte* lucruri...

– Ce fel de lucruri?

– Nu știu cum să-ți spun... E foarte greu de explicat... Am uneori impresia că mi-am pierdut mințile, dar, așa e, aud lucruri stranii... Mi se pare că aud mereu bătutul de ceasornic, dar nu e exact un ceasornic, parcă ar fi *altceva*, care bate regulat, ca un puls, și bate în toate lucrurile deodată... Uite, bunăoară, în scaunul acesta... Și totuși bate într-un puls cu totul altul decât bate biroul... Dar nu e puls, e *altceva*, nu știu cum să-ți spun...

– Asta e foarte interesant, îl întrerupsei eu. Anumite practici oculte...

– Te rog să nu-mi mai vorbești de nicio practică ocultă! izbucni el. Nu mă interesează. Este o imensă farsă toată povestea asta cu științele oculte. Pe mine mă interesează un singur lucru: să fiu ca înainte. Nu vreau să mă singularizez! Nu vreau să mi se întâmple mie lucruri extraordinare! Să se întâmple astea celor care *le vor* și le caută! Eu nu vreau să aud sunete ciudate, chiar dacă ele au pentru tine o importanță extraordinară. *Nu vreau*, pur și simplu nu vreau!...

Așteptai să-i treacă mânia, privind gânditor în pământ. Ce i-aș fi putut spune altceva? Singura consolare pe care i-aș fi putut-o dăruî ar fi fost să-i spun că ceea ce i se întâmplă lui se aseamănă cu anumite rezultate ale tehnicilor meditative indiene, dar, firește, toate acestea îi erau perfect indiferente. Nu avea nicio curiozitate să pătrundă în noua lume care se deschidea simțurilor lui straniu amplificate. Nu-l interesa să vadă lumea de la înălțimea macranthropiei lui, și, în fundul sufletului, îi dădeam dreptate.

– Te rog să mă ierți, adăugă câteva clipe mai târziu. Am fost nedrept... Tu voiai să mă ajuți... Știu că nu mă poți ajuta și știi și tu asta, dar ai încercat să mă consolezi... Îmi pare rău, mă... Mai ales că vreau să te rog să-mi faci un mare serviciu.

Se opri, neîndrăznind parcă să-și mărturisească gândurile. Apoi se apropie de mine și mă întrebă:

– Tu mă auzi bine? Vreau să spun, normal? Eu am impresia că vorbesc destul de tare... Dar poate mă înșel...

Adevărul era că vorbea mai puțin tare ca de obicei, dar suficient ca să-l înțeleagă fără niciun efort.

– Am să te rog să-mi faci un mare serviciu, spuse, privindu-mă adânc în ochi. Dar am să te rog să nu mă refuzi, ci să faci întocmai cum îți voi spune eu. N-o să am timp să-ți explic de ce și cum. Îți dai și tu singur seama că... Dar, în sfârșit, n-are niciun sens să mă pierd în generalități... Am să te rog să ai grijă de Lenora... Vreau să spun...

Se opri câteva clipe, privindu-mă cu o intensitate care mă amețea. Parcă ar fi încercat, pentru ultima oară, să-și pecetluiască buzele, să-și îngroape taina.

– ...În sfârșit, să ai grijă de ea!...

Își trecu brusc mâna pe obraz și pe frunte.

– E curios, am uneori impresia că mi s-au schimbat și simțurile... Doamne ferește!... Parcă aș începe să aiurez!...

Se încruntă, trudindu-se parcă să înțeleagă zvonuri numai de el deslășite. Dar se scutură repede, trecându-și din nou mâna pe frunte, apăsându-și ochii.

– Asta voiam să te rog, reîncepu cu un alt glas, asta voiam să te rog în primul rând: să mă ajuți să dispar... Nu, nu mă întrerupe! Ascultă-mă până la sfârșit. Nu-ți cer să colaborezi la o sinucidere, pentru că dacă aș fi vrut să mă sinucid, mi-ar fi fost destul de simplu. Dar, fie că n-am încă destul curaj, fie dintr-o absurdă încăpățănare a mea, nu am de gând să-mi pun capăt zilelor. În fond, am și eu măcar dreptul ăsta: *să văd ce e în stare să-mi facă* mama-natură, până unde e în stare să meargă. O să mai cresc, și iar o să mai cresc, dar până când? Vreau să văd măcar asta: limita macranthropiei. Și, de aceea, nu mă omor. Dar nici de trăit în orașul ăsta, printre oamenii ăștia, nu mai pot trăi. Vreau să dispar. Să mă ascund. Să scap de ziariști, de doctori, de specialiști, de vecini, de cunoscuți. Și m-am gândit că pentru asta o să am nevoie de ajutorul tău... M-am gândit să mă ascund undeva în munți, bunăoară în Bucegi... Să-mi fac acolo o cabană sau să repar vreuna părăsită și să trăiesc ca un sihastru...

– Dar ai să mori de foame, singur, în creierul munților...

– Nu, deocamdată mâncarea nu e o problemă. Am să-mi iau, pentru orice eventualitate, câteva kilograme de pesmeți, niște conserve, puțin ceai... Dar, îți repet, deocamdată nu mănânc, și nici nu mai mi-e foame... Singura greutate are să fie găsirea cabanei și hainele... Uite, halatul ăsta e tot ce pot lua cu mine... L-am făcut larg și fără nicio formă. Restul hainelor îmi sunt inutile. Și cu toate acestea, va trebui să-mi iau haine groase pentru munte... M-am gândit să cumpăr mai multe păături, de tot felul, și să iau cu mine o pereche de foarfeci și o sculă de cusut. Sau, poate, nici măcar nu va fi nevoie de asta. O duzină de ace de siguranță îmi va fi de ajuns. Dar de păături și cearșafuri voi avea